

چگونگی مطالبه دیه ناشی از آسیب بدنی و مرگ

از جمله حقوقی که مراجعه کنندگان به مراجع قضایی در برخی از پرونده‌ها مطالبه می‌کند، دیه است. در این خصوص یکی از مسائل مهمی که در اثر حوادث مختلف از جمله تصادفات در حال حاضر موضوع سؤال بسیاری از شهروندان است، لذا این نوشتار در صدد است به مقررات جاری در خصوص دیه و نحوه محاسبه آن بپردازد.

از جمله حقوقی که مراجعه کنندگان به مراجع قضایی در برخی از پرونده‌ها مطالبه می‌کند، دیه است. در این خصوص یکی از مسائل مهمی که در اثر حوادث مختلف از جمله تصادفات در حال حاضر موضوع سؤال بسیاری از شهروندان است، لذا این نوشتار در صدد است به مقررات جاری در خصوص دیه و نحوه محاسبه آن بپردازد.

به گزارش «تابناک» در محاکم دادگستری دیه ناشی از خسارات وارده به زیان دیدگان حوادث رانندگی عیناً بر مبنای درصدی از دیه کامل محاسبه می‌شود و در دادنامه‌ها منعکس می‌شود. بدون تردید طرفین دعوی با لحاظ اینکه غالباً شرکت‌های بیمه متولی پرداخت دیه می‌باشند، مایلند ضمن آگاهی از میزان دیه در هر مورد خاص، با اصطلاحاتی از قبیل: آرش، دامیه، هاشمه و... نیز آشنا شوند، لذا در این مختصر نحوه محاسبه دیه و نرخ آن در سال ۱۳۹۵ مورد گفتگو قرار می‌گیرد.

تعریف دیه و آرش:

مطابق ماده ۱۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ دیه اعم از مقدر و غیر مقدر مالی است که در شرع مقدس برای ایراد جنایت غیر عمدی بر نفس، اعضاء و منافع و یا جنایت عمدی در مواردی که به هر جهتی قصاص ندارد به موجب قانون مقرر می‌شود؛ و طبق ماده ۴۴۸ همان قانون دیه مقدر مال معینی است که در شرع مقدس به سبب جنایت غیر عمدی بر نفس، عضو و منفعت یا جنایت عمدی در مواردی که به هر جهتی قصاص ندارد مقرر شده است؛ و طبق ماده ۴۴۹ همان قانون آرش دیه غیر مقدر است که میزان آن در شرع تعیین نشده است و دادگاه با لحاظ نوع و کیفیت جنایت و تأثیر آن بر سلامت مجنی علیه و میزان خسارت وارده با در نظر گرفتن دیه مقرر و با جلب نظر کارشناس میزان آن را تعیین می‌کند. مقررات دیه مقدر در مورد آرش نیز جریان دارد، مگر اینکه در این قانون ترتیب دیگری مقرر شود. برخلاف ماده ۲۹۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰ که دیه قتل مرد مسلمان را یکی از امور ششگانه قرار داده بود، در ماده ۵۴۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ اشاره‌ای به این موضوع نشده است و در این ماده آمده است: موارد دیه کامل همان است که در مقررات شرع معین شده است و میزان آن در ابتدای هر سال توسط رئیس قوه قضائیه به تفصیل بر اساس نظر مقام رهبری تعیین و اعلام می‌شود. میزان دیه در سال ۱۳۹۵ نیز ۱۹۰ میلیون تومان می‌باشد.

دیه جراحات‌های وارد شده به سر و صورت:

بر اساس ماده ۷۰۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- خراش پوست سربا صورت بدون آنکه خون جاری شود: حارصه یک صدم دیه کامل
 - ۲- خراشی که از پوست بگذرد و مقدار اندکی وارد گوشت شود و همراه با جریان خون باشد (چه کم باشد یا زیاد): دامیه: دو صدم دیه کامل
 - ۳- زخمی که موجب بریدگی عمیق گوشت شود، ولی به پوست نازکی روی استخوان نرسد: متلاحمه سه صدم دیه کامل
 - ۴- زخمی که از گوشت عبور کند و به پوست نازک روی استخوان برسد: سمحاق: چهار صدم دیه کامل
 - ۵- جراحی که از گوشت عبور کند و پوست نازک روی استخوان را کنار زده و استخوان را آشکار کند: موضعه پنج صدم دیه کامل
- اگر این جراحات‌های پنج‌گانه در جایی غیر از سر و صورت وارد شود، از دو حال خارج نیست:
- الف) عضوی که این جراحات بر آن وارد شده دارای دیه معین باشد مثل دست، در این حالت باید نسبت دیه آن را با دیه کامل سنجیده آن گاه به تعداد همان نسبت دیه را تعیین کرد. برای مثال: دیه دست نصف دیه کامل است. بنابراین، اگر جراحی بند اول (حارصه) در دست وارد شود، نیم درصد دیه کامل
- ب.) عضو فاقد دیه معین باشد مثل شکم، مطابق ماده ۷۱۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ آرش توسط دادگاه تعیین می‌شود.

سایر صدمات وارد شده به سرو صورت:

- ۱- عملی که موجب شکستن استخوان شود، حتی اگر زخمی در بر نداشته باشد. هاشمه: ده صدم دیه کامل
- ۲- جراحاتی که درمان آن جز یا جا به جا کردن استخوان میسر نباشد: منقله: پانزده صدم دیه کامل
- ۳- زخمی که به کیسه مغز برسد: مأمومه: یک سوم دیه کامل
- ۴- جراحاتی که کیسه مغز را پاره کند: دامغه علاوه بر دیه، موجب ارش شدن کیسه مغز نیز می باشد.

دیه جراحاتی که به درون بدن انسان وارد می شود:

مطابق مواد ۷۱۱ و ۷۱۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- جراحاتی که با هر وسیله اعم از سلاح گرم و سرد یا از هر جهت به شکم، سینه، پشت یا پهلوی انسان وارد شود: جائفه: یک سوم دیه کامل
- ۲- چنانچه وسیله مزبور از یک طرف بدن وارد و از طرف دیگر بیرون آمده باشد: دو جراحت جائفه

دیه جراحاتی که در اعضای انسان فرو می رود:

بر اساس ماده ۷۱۳ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

اگر نیزه یا گلوله و امثال آن در دست یا پای انسان فرو رود، نافذه: دیه آن در مرد یک دهم دیه کامل و در زن ارش ثابت می شود.

صدماتی که موجب تغییر رنگ پوست یا تورم می شوند:

مطابق ماده ۷۱۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ مربوط به این امر می باشد:

- ۱- سیاه شدن صورت بدون زخم و شکستگی: شش هزارم دیه کامل
 - ۲- کبود شدن صورت: سه هزارم دیه کامل
 - ۳- سرخ شدن صورت: یک و نیم هزارم دیه کامل
- اگر سیاه و کبود یا سرخ شدن در سایر اعضا واقع شود، مبالغ بالا نصف خواهد شد. اگر ضربه موجب تغییر رنگ پوست سر شود یا اگر موجب تورم گردد، باید ارش تعیین و پرداخت شود.
- اگر ضربه ای موجب تورم و تغییر رنگ (در غیر سر) مثلاً در صورت یا پا وhellip; شود، علاوه بر دیه مقدر و گفته شده در بالا ارش نیز باید تعیین و پرداخت شود.

دیه شکستگی دست و پا

مواد مربوط به شکستگی اعضای بدن در قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ در مواد ۵۶۸ تا ۵۷۵ بیان شده است که این مواد نسبت به قانون قبلی کامل تر بیان شده است.

دیه شکستگی گردن

طبق ماده ۶۲۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ کج شدن و خمیدگی گردن در اثر شکستگی در صورت عدم بهبودی و باقی ماندن این حالت موجب دیه کامل و در صورت بهبودی و زوال حالت خمیدگی و کج شدگی موجب ارش است؛ و نیز مطابق ماده ۶۲۷ شکستگی گردن بدون کج شدن و خمیدگی آن موجب ارش است و مطابق ماده ۶۲۸ جنایت بر گردن که مانع فرو بردن یا جویدن غذا و یا مانع حرکت گردن شود موجب ارش است.

دیه شکستگی ستون فقرات

بر طبق ماده ۶۴۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- شکستن ستون فقرات در صورتی که اصلاً درمان نشود یا بعد از علاج به صورت خمیده درآید: دیه کامل
- ۲- شکستگی ستون فقرات که بی عیب درمان شود، ولی موجب از بین رفتن یکی از منافع گردد: دیه کامل
- ۳- شکستگی ستون فقرات که درمان نشود و موجب عوارضی گردد: علاوه بر دیه کامل شکستگی ستون فقرات، موجب دیه یا ارش هر یک از عوارض حاصله نیز هست.

۴- شکستن ستون فقرات که بدون عیب درمان شود: یک دهم دیه کامل
۵- شکستن ستون فقرات که موجب فلج و بی حس شدن پا ها گردد علاوه بر دیه ستون فقرات موجب دو سوم دیه برای فلج دو پا نیز است.
۶- جنایتی که سبب خمیدگی پشت شود بدون آنکه موجب شکستن ستون فقرات گردد در صورتی که خمیدگی درمان نشود موجب دیه کامل و در صورتی که بدون عیب درمان شود دیه آن یک دهم دیه کامل است.

دیه قطع نخاع

مواد ۶۴۸ و ۶۴۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

۱- قطع تمام نخاع دیه کامل دارد، و قطع جزئی از آن به نسبت مساحت عرض، دیه دارد.
۲- اگر قطع نخاع موجب عیب در عضو دیگری شود، چنانچه آن عضو دارای دیه معین باشد، بر دیه کامل قطع نخاع اضافه می شود و اگر آن عضو فاقد دیه معین باشد، آرش بر دیه کامل اضافه می شود.

دیه شکستن دنبالچه یا استخوان نشیمن گاه

مطابق ماده ۶۵۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

۱- شکستن استخوان دنبالچه موجب ارش است.
۲- شکستن استخوان دنبالچه که سبب شود مصدوم قادر به ضبط مدفوع نباشد، دیه کامل دارد.
۳- در شکستن استخوان دنبالچه اگر مجنی علیه قادر به ضبط مدفوع باشد، ولی قادر به ضبط باد نباشد ارش آن نیز پرداخت می شود.

دیه دنده ها

براساس مواد ۶۵۳ و ۶۵۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

۱- دیه شکستن هر یک از دنده های محیط به قلب که از آن حفاظت میکند یک چهلیم دیه کامل و دیه شکستن هر یک از دنده های دیگر یک صدم دیه کامل است.
۲- کندن دنده موجب ارش است.
۳- دیه موضعه هر یک از دنده ها یک چهارم دیه شکستن آن، دیه ترک خوردن هر یک از دنده های محیط به قلب یک هشتادم دیه کامل و دیه در رفتگی آن هفت و نیم هزارم دیه کامل. دیه ترک خوردن هر یک از دنده های دیگر هفت هزارم دیه کامل و دیه در رفتگی آن ها پنج هزارم دیه کامل است.

دیه شکستن استخوان زیرگردن یا ترقوه

مطابق مواد ۶۵۵ تا ۶۵۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

۱- قطع و از بین بردن دو استخوان ترقوه موجب دیه کامل و هر کدام از آن ها موجب نصف دیه کامل است.
۲- شکستن هر یک از استخوان های ترقوه در صورتی که بدون عیب درمان شود موجب چهار درصد دیه کامل و در صورتی که درمان نشود یا با عیب درمان شود موجب نصف دیه کامل است.

دیه مو

مطابق مواد ۵۷۶ تا ۵۸۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

۱- از بین بردن موی سر یا صورت مرد به نحوی که دیگر نروید: دیه کامل
۲- از بین بردن موی سر مرد به نحوی که دوباره بروید: تعیین و پرداخت آرش.
۳- از بین بردن موی صورت مرد به نحوی که دوباره بروید: نصف دیه
۴- از بین بردن موی سر زن به نحوی که دیگر نروید: نصف دیه کامل
۵- از بین بردن موی سر زن به نحوی که دوباره بروید، دیه آن معادل مهرالمثل است. منظور از مهرالمثل وجهی است که شوهر در هنگام ازدواج، به ازای زناشویی متناسب با شرافت خانوادگی، سایر خصوصیات همسر، به وی می پردازد. در این حالت اگر مهرالمثل زن بیش از دیه کامل باشد، فقط به میزان دیه کامل خسارت پرداخت خواهد شد.
۶- از بین بردن هر ابرو در صورتی که دیگر نروید: یک چهارم دیه کامل
۷- از بین بردن هر ابرو در صورتی که دوباره بروید: تعیین و پرداخت آرش.

۸- از بین بردن مو های پلک خواه دوباره بروید یا نروید: تعیین و پرداخت آرش.

دیه بینی و بویایی

براساس مواد ۵۹۲ تا ۵۹۹ و ۶۹۳ و ۶۹۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- از بین بردن تمام بینی: یا نرمه که پایین استخوان بینی است: دیه کامل
- ۲- فاسد کردن بینی از طریق شکستن یا سوزاندن وhellip;. اگر درمان نشود: دیه کامل
- ۳- فاسد کردن بینی از طریق شکستن یا سوزاندن وhellip;. اگر درمان شود: یک دهم دیه کامل
- ۴- از بین هر یک از سوراخ های بینی: یک سوم دیه کامل
- ۵- از بین بردن نوک بینی که محل چکیدن خون است: نصف دیه کامل
- ۶- از بین بردن حس بویایی هر مجرای بینی: نصف دیه کامل
- ۷- اگر در اثر بریدن بینی یا صدمه دیگری حس بویایی از بین برود، علاوه بر دیه حس بویایی، دیه آن صدمه نیز محاسبه خواهد شد.

دیه گوش و شنوایی

مطابق مواد ۶۰۰ تا ۶۰۶ و ۶۸۲ تا ۶۸۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- از بین بردن هر گوش: از بین بردن لاله هر گوش: نصف دیه کامل
- ۲- از بین بردن نرمه گوش: یک ششم دیه کامل
- ۳- پاره کردن گوش: یک سوم پاره کردن لاله یک گوش یک ششم دیه کامل و پاره کردن نرمه یک گوش یک نهم دیه کامل
- ۴- از بین بردن حس شنوایی هر گوش: نصف دیه کامل
- ۵- اگر با بریدن دو گوش حس شنوایی از بین بردن: دو دیه کامل
- ۶- اگر با بریدن یک گوش حس شنوایی از بین برود: یک و نیم دیه کامل
- ۷- اگر با صدمه به عضو دیگر حس شنوایی از بین برود، هم دیه شنوایی و هم دیه آن عضو محاسبه می شود.

دیه لب

بر اساس مواد ۶۰۷ تا ۶۱۰ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- از بین بردن هر لب: نصف دیه کامل
- ۲- صدمه ای که موجب سست شدن لب ها شود: دو سوم دیه لب ها
- ۳- شکافتن یک لب یا هر دو لب که موجب نمایان شدن دندان ها شود و درمان نگردد: یک سوم دیه کامل
- ۴- شکافتن یک لب یا هر دو لب که موجب نمایان شدن دندان ها شود و درمان گردد: یک دهم دیه کامل

دیه زبان و گوپایی و حس چشایی

بر طبق مواد ۶۱۱ تا ۶۱۵ و ۶۹۷ تا ۷۰۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- از بین بردن تمام زبان یا لال کردن انسان سالم: دیه کامل
- ۲- بریدن تمام زبان لال: یک سوم دیه کامل
- ۳- از بین بردن صورت شخص به طوری که نتواند به طور کامل صدایش را آشکار کند و نیز از بین بردن گوپایی: دیه کامل
- ۴- از بین بردن حس چشایی موجب آرش است. اگر با بریدن زبان حس چشایی از بین برود، فقط دیه زبان پرداخت می شود و اگر با وارد شدن صدمه دیگری حس چشایی از بین برود، هم آرش حس چشایی هم دیه آن صدمه محاسبه می شود.

دیه دندان

براساس مواد ۶۱۶ تا ۶۲۵ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- از بین بردن تمام دندان ها: دیه کامل
- ۲- از بین بردن دندان های جلو: جمعاً ۱۲ عدد هر کدام یک بیستم دیه کامل
- ۳- از بین بردن دندان های عقب: جمعاً ۱۶ عدد هر کدام یک چهلم دیه کامل
- ۴- شکستن دندانی که نمایان است (حتی با حفظ ریشه دندان)، دیه کامل آن دندان را دارد.

دیه فک

مطابق مواد ۶۲۹ تا ۶۳۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- از بین بردن هر فک: نصف دیه کامل
- ۲- دیه فک، مستقل از دندان محاسبه می شود.
- ۳- اگر صدمه موجب نقص فک شود، مثلاً موجب دشواری در عمل جویدن گردد، ارزش تعیین و پرداخت خواهد شد.

دیه عقل

براساس مواد ۶۷۵ تا ۶۸۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- هر صدمه ای که موجب زوال عقل شود: موجب دیه کامل
- ۲- هر صدمه ای که موجب نقصان عقل شود: تعیین و پرداخت ارزش.

دیه زوال منافع

مطابق مواد ۷۰۴ تا ۷۰۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

- ۱- صدمه ای که موجب از بین رفتن انزال یا قدرت تولید مثل و بارداری یا لذت مقاربت شود: تعیین و پرداخت ارزش.
- ۲- صدمه ای که موجب از بین رفتن توان مقاربت به طور کامل شود: موجب دیه کامل
- ۳- صدمه ای که موجب زوال یا نقص بعضی از منافع مانند خوابیدن شود: تعیین و پرداخت ارزش.
- ۴- قطع آلت زنانه یا مردانه: نصف دیه کامل یا دیه کامل مرد
- ۵- جنایتی که به طور دائم موجب سلس و ریزش ادرار گردد دیه کامل دارد و جنایتی که موجب ریزش غیر دائمی ادرار شود موجب ارزش است.

چند نکته در مورد دیه:

- ۱- دیه فلج کردن هرعضوی که دارای دیه معین است، مثل دست پا و...; دو سوم دیه همان عضو.
- ۲- قطع کردن عضوی که دارای دیه معین است و فلج می باشد: یک سوم دیه همان عضو.
- ۳- مهلت پرداخت دیه از زمان وقوع جرم عبارت است از: در جرایم عمدی ظرف یک سال قمری، در جرایم شبه عمدی ظرف دو سال قمری و در خطای محض ظرف سه سال قمری. در جرایم عمد و شبه عمد مسئول پرداخت دیه، خود مرتکب است.
- ۴- عاقله: یعنی بستگان مرد، نسبی پدری و مادری یا پدری به ترتیب طبقات ارث به نحوی که همه اشخاصی که در زمان فوت می توانند ارث ببرند، به صورت مساوی عهده دار پرداخت دیه هستند.

سؤال: عاقله چگونه و در چه زمانی مسئول پرداخت دیه به جای مجرم اصلی است؟

پاسخ:

- اولاً: عاقله در صورتی مسئول است که علاوه بر داشتن نسب مشروع، عاقل، بالغ و در مواعد پرداخت اقساط دیه تمکن مالی داشته باشد.
- ثانیاً: ۱- قاتل یا وارد کننده صدمه به دیگری نابالغ یا دیوانه باشد.
- ۲- قتل یا صدمه، خطای محض باشد؛ یعنی مرتکب نه قصد کشتن یا آسیب زدن به دیگری را داشته باشد، نه قصد عمل واقع شده بر او را، مانند آنکه شخصی به قصد شکار حیوانی تیری رها کند، ولی آن تیربه انسانی برخورد کند.
- ۳- اگر قتل خطای محض با اقرار قاتل یا خودداری او از ادای سوگند یا قسامه ثابت شود، پرداخت دیه برعهده خودش می باشد.
- ۴- دیه آسیب های بدنی حارصه، دامیه، متلاحمه و سمحاق تحت هر شرایطی برعهده خود مرتکب می باشد و عاقله مسئولیتی ندارد.
- ۵- اگر مرتکب جرم خطای محض عاقله نداشته باشد یا عاقله او نتواند دیه را ظرف مدت سه سال بپردازد، دیه از بیت المال پرداخت خواهد شد.
- ۶- دیه قتل اگر صدمه و فوت هر دو در یکی از ماه های حرام (رجب، ذی حجه، ذیقعد و محرم) واقع شود، سبب خواهد

شد تا یک سوم به دیه کامل اضافه شود.

دیه سقط جنین

بر اساس ماده ۷۱۶ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲:

.. نطفه: که در رحم مستقر شده: دو صدم دیه کامل

.. علقه: که خون بسته است: چهار صدم دیه کامل

.. مضغه: که به صورت گوشت درآمده: شش صدم دیه کامل

.. عظام: که در آن جنین به صورت استخوان درآمده، ولی هنوز گوشت روئیده نشده است: هشت صدم دیه کامل

جنینی که گوشت و استخوان بندی آن تمام شده، ولی روح در آن دمیده نشده است: یک دهم دیه کامل

جنینی که در آن روح پیدا شده: اگر پسر باشد دیه کامل و اگر دختر باشد نصف دیه کامل و اگر مشتبه باشد سه چهارم

دیه کامل

.. اگر در اثر کشته شدن مادر، جنین نیز بمیرد یا سقط شود، دیه جنین در هر مرحله که باشد به دیه مادر اضافه می

شود.